

## BANYERES, UN TOPÒNIM DE CAP DE BROT

Antoni Gili

XII Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Marratxí, 1997

L'alqueria *Banyeres*, d'una extensió de quatre jovades, després de la conquesta de Mallorca correspongué al monestir premonstratès de Santa Maria de Bellpuig. És una de les vuit alqueries que el rei Jaume I donà al citat monestir que en el Llibre del Repartiment registra amb el nom d'*Albajnaira* i amb el nom del molí *dels Banys*. El topònim *Banyeres* correspon a la catalanització del nom de l'alqueria d'*Albajnaira* o d'*Albaynhayra*.

La principalitat de l'alqueria i del molí i la seva localització ens les mostra l'existència d'un antic camí musulmà, ja conegut l'any 1233, pel qual des de Petra, passant per Manacor, s'arriba fins als molins de *Banyeres*. (Arxiu Capitular de Mallorca-Pergamí 7743.) En el document fra Pere d'Arrós, premonstratès, estableix a Ferrer de Valls, esposa Maria, i els seus fills Guillem i Bernat de Valls dues parts de l'alqueria de *Banyeres*.

Devora aquest antic camí, en el dia d'avui s'hi aixequen dues viles: la de Son Servera i la de Sant Llorenç des Cardassar. Precisament, en edificar-se les primeres cases del nucli de població de l'actual poble de Sant Llorenç des Cardassar, en el segle XVI, encara serà anomenat el *camí dels molins* la principal i antiga via del poble.

D'altra banda, es conserva un document de l'11 de gener de 1236 pel qual Ferrer de Banyeres i la seva esposa Maria donen a la seva filla Berenguera, casada amb Ramon de Villar, la meitat de tota la part que tenien de l'honor de *Banyeres*, a Artà. Igualment, l'any 1244, el prior d'Artà fra Pere de Nas rectifica la donació a favor dels esmentats esposos Ferrer de Banyeres i Maria i els seus fills.

Els membres d'una mateixa família —Ferrer amb la seva esposa Maria i els seus fills Guillem i Bernat— apareixen esmentats en els documents dels anys 1233, 1236 i 1244. En el document de l'any 1233 anomenada de Valls i en els documents de 1236 i 1244 anomenada ja de *Banyeres*. En el cas, la família de Valls ha pres com a cognom el topònim de l'alqueria andalusina de *Banyeres* que li establí el prior de Bellpuig.

L'any 1300, el rei Jaume I es fixà en aquesta alqueria, quan augurava la possibilitat de fer dues pobles a la comarca d'Artà, a més de la potenciació de la vila de l'Almudaina: *e les viles que's faran en Artà, sa es saber, la una, devés la torre den Miquel Nunis, e l'altre, devés lo port de Banyeres*. La nova població de Cap de Pera es durà a terme de seguida, però la població devers el port de Banyeres, l'actual població de Son Servera, més tardanament.

La família de *Banyeres* vivia amb un peu a Artà i l'altre a Porreres. Així igualment introduirà el topònim, adoptat per ella com a cognom, a terres porrerrenques.

Dia 13 de novembre de l'any 1251, Bernat Riquer i esposa Marsília, Bertran Riquer i esposa Eysulina i Pere Riquer i esposa Jaumeta venen a Guillem de *Banyeres*, fill de Ferrer

de *Banyeres*, difunt, el rafal anomenat Raal Agar, i un altre rafal contigu, els quals rafals na Tota, esposa vídua de Ponç Riquer, la seva mare, reberen de Garcia Ortís, en aquell temps, procurador d'Alamany de Sadova. Igualment li venen el rafal anomenat Raal Albucher en el terme de Felanitx que varen comprar a Vicenç d'Exea i esposa Guillerma. Afronten amb l'alqueria de l'Olivar que és de Bernat de *Banyeres* i del seu germà Berenguer, amb l'alqueria Nacla que és de Maria de *Banyeres*, amb l'alqueria Benifet, amb la Bastida i amb l'alqueria Masquida del bisbe de Mallorca. (Arxiu Capitular de Mallorca-Pergamí 8356.)

L'hereu dels *Banyeres* fou fra Pere de *Banyeres*, de l'orde dels frares menors, el qual ja era mort, l'any 1276. Els seus marmessors, dia 15 de febrer de l'any 1276, venen a Berenguer Mesquida el rafal que el seu pare tenia i posseïa en el terme de Porreres, anomenat Riquers, que contenia tres rafals més: Rafal Algar, rafal Hubacher i un altre rafal del qual no es recorda el nom sarraïnesc. (Arxiu Capitular de Mallorca-Pergamí 8353.)